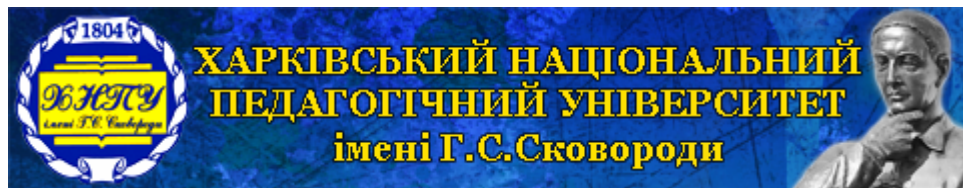

**Міністерство освіти і науки України
ДНУ «Інститут модернізації змісту освіти»
Харківський національний педагогічний університет імені Г.С. Сковороди
кафедра соціальної роботи і соціальної педагогіки
Сумський державний педагогічний університет імені А.С. Макаренка
Криворізький державний педагогічний університет
Тернопільський національний педагогічний університет
імені Володимира Гнатюка**

**АКТУАЛЬНІ ПРОБЛЕМИ ДОСЛІДЖЕНЬ
У ГАЛУЗІ СОЦІАЛЬНОЇ ПЕДАГОГІКИ І СОЦІАЛЬНОЇ РОБОТИ**

**МАТЕРІАЛИ ВСЕУКРАЇНСЬКОЇ НАУКОВО-ПРАКТИЧНОЇ
КОНФЕРЕНЦІЇ ЗДОБУВАЧІВ ВИЩОЇ ОСВІТИ
19 травня 2023 року**

ХАРКІВ – 2023

Тараненко А.Ю. ДОСВІД УПРОВАДЖЕННЯ КОМПЛЕКСНОЇ ПРОГРАМИ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ З СОЦІАЛІЗАЦІЇ ЛЮДЕЙ ПОХИЛОГО ВІКУ В БЛАГОДІЙНИХ ФОНДАХ.....	85
Терещенко В.С. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО ФОРМУВАННЯ ГЕНДЕРНОЇ КУЛЬТУРИ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	89
Ткаченко А.М. СОЦІАЛЬНИЙ СУПРОВІД ВРАЗЛИВИХ СІМЕЙ У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	93
Чесановська С.Г., Савельчук І.Б. РОЗВИТОК СОЦІАЛЬНИХ ІННОВАЦІЙ НА ШЛЯХУ ДО ВИРІШЕННЯ АКТУАЛЬНИХ СОЦІАЛЬНИХ ПРОБЛЕМ.....	97
Якимович Д.Д., Шеплякова І.О. ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ.....	100
НАУКОВІ СТАТТІ Й ТЕЗИ ДОПОВІДЕЙ ЗДОБУВАЧІВ ПЕРШОГО (БАКАЛАВРСЬКОГО) РІВНЯ ВИЩОЇ ОСВІТИ.....	105
Аксакова П.А. ТЕХНОЛОГІЇ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ РОБОТИ З ДІТЬМИ-СИРОТАМИ У ПРИЙОМНІЙ СІМ'Ї.....	105
Бабенко А.В. ПРОФІЛАКТИКА НАРКОМАНІЇ В СОЦІАЛЬНОМУ ВИХОВАННІ ПІДЛІТКІВ.....	106
Бабенко В.С. СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНА ДІЯЛЬНІСТЬ З СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ МОЛОДШИХ ШКОЛЯРІВ ЗАСОБАМИ ІНТЕЛЕКТУАЛЬНИХ ІГОР У ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	109
Бабій А.Р. СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ СОЦІАЛЬНО-ПЕДАГОГІЧНОЇ ТЕРАПІЇ.....	111
Бейник К.В., Єсіна Н.О. ТЕХНОЛОГІЯ СОЦІАЛЬНОЇ ПРОФІЛАКТИКИ СУЇЦИДАЛЬНОЇ ПОВЕДІНКИ СТАРШИХ ПІДЛІТКІВ АРТ-ТЕРАПЕВТИЧНИМИ ЗАСОБАМИ В ЗАКЛАДАХ ЗАГАЛЬНОЇ СЕРЕДНЬОЇ ОСВІТИ.....	112
Бриньова Є.А., Пономаренко Л.І. СУТНІСТЬ ТА ЗМІСТ СЕКСУАЛЬНОГО НАСИЛЬСТВА НАД ДІТЬМИ.....	117

3. Правове забезпечення інноваційного розвитку в Україні. URL: https://minjust.gov.ua/m/str_13958
4. Савельчук І.Б., Котикова О.М. Інновації як чинник якісних змін в соціальній роботі та соціальній освіті. *Соціальна робота та соціальна освіта*. Умань. 2022, №2(9). С. 289-296. URL: [https://doi.org/10.31499/2618-0715.2\(9\).2022.267367](https://doi.org/10.31499/2618-0715.2(9).2022.267367)
5. Українська соціальна академія – координата соціального бізнесу. URL: <https://social-academy.com.ua/about/>

Якимович Д. Д.

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

Шеплякова І. О.

кандидат педагогічних наук
Харківського національного педагогічного університету імені Г.С. Сковороди

ПІДГОТОВКА МАЙБУТНІХ СОЦІАЛЬНИХ ПРАЦІВНИКІВ ДО СОЦІАЛЬНОГО ВИХОВАННЯ ПІДЛІТКІВ ЗАСОБАМИ ТЕАТРАЛЬНОГО МИСТЕЦТВА В ЦЕНТРАХ СОЦІАЛЬНО-ПСИХОЛОГІЧНОЇ РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ

Анотація. На основі аналізу наукової літератури в статті визначено поняття «професійна підготовка майбутніх соціальних працівників до соціального виховання підлітків засобами театрального мистецтва у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей». Проаналізовано сучасний стан підготовки майбутніх фахівців соціальної галузі в цьому напрямі у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди, запропоновано шляхи удосконалення її якості.

Ключові слова: соціальне виховання, підліток, центр соціально-психологічної реабілітації дітей, театральне мистецтво, професійна підготовка.

Yakimovich D., Shepliakova I. Analysis of the Training of Future Social Workers for the Social Education of Teenagers of by Means of Theatrical Arts in Centers for Social and Psychological Rehabilitation of Children

Abstract. Based on the analysis of scientific literature, the article defines the concept of «professional training of future social workers for the social education of teenagers by means of theatrical art in the centers of social and psychological rehabilitation of children». The current state of training of future specialists in the social field in this direction at H. S. Skovoroda Kharkiv National Pedagogical University is analyzed, and ways to improve its quality are proposed.

Keywords: social education, teenager, center of social and psychological rehabilitation of children, theatrical art, professional training.

Постановка проблеми. На сучасному етапі розвитку українського суспільства наявною є тенденція до зростання кількості дітей, зокрема підліткового віку, які через різноманітні несприятливі чинники потребують соціально-психологічної реабілітації і стають вихованцями відповідних центрів. Тому актуалізованою є проблема забезпечення в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей цілеспрямованого соціально-виховного впливу на вихованців, зокрема підліткового віку, задля формування соціально здорової особистості. При цьому дієвим засобом такого впливу є театральне мистецтво, ефективне використання якого в процесі соціально-виховної роботи з підлітками у зазначених соціальних інституціях здатне активізувати соціальний розвиток та сприяти підвищенню рівня їхньої соціальності, і, зокрема, формуванню необхідних особистісних характеристик. Отже, актуалізованою є проблема соціального виховання підлітків засобами театального мистецтва як окремого напрямку соціально-педагогічної діяльності в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей (надалі – Центри). У визначеному контексті особливої актуальності набуває і проблема забезпечення готовності майбутніх соціальних працівників (як дієвих суб'єктів соціально-педагогічної діяльності Центрів) до роботи з соціального виховання підлітків засобами театального мистецтва у цих закладах. Саме тому необхідним вбачається, насамперед, аналіз досвіду підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального виховання підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей.

Мета дослідження – проаналізувати сучасний стан підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального виховання підлітків засобами театального мистецтва в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей.

Аналіз досліджень. Аналіз розробленості проблематики дослідження в наукових джерелах свідчить, що окремі аспекти проблеми підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального виховання підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей розкрито в працях вітчизняних та зарубіжних науковців. Так, установлено, що теоретичні питання соціалізації дітей підліткового віку досліджували О. Безпалько, Р. Вайнола, Н. Заверико, Л. Міщик, С. Харченко та ін.; соціального виховання – Н. Бурая, А. Капська, І. Зверева, О. Рассказова, А. Рижанова, Н. Сайко та ін. Теоретико-методичні основи діяльності центрів соціально-психологічної реабілітації дітей розкрито в студіях О. Караман, С. Коношенка, С. Пальчевського, А. Полянничко, М. Сосюри та ін. Мистецтво як засіб соціального виховання репрезентовано в наукових розвідках І. Бега, О. Олексюк, О. Отич, Н. Максимовської, О. Мальцевої, Ю. Лисенко, О. Хендрик та інших учених; театральне мистецтво – у дослідженнях М. Дергач, Л. Некрасова, І. Размолодчикової, зокрема в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей – М. Васильєвої, І. Романової, І. Шеплякової. Окремі питання професійної підготовки фахівців соціальної сфери в закладах вищої освіти репрезентовано в наукових студіях Р. Вайноли, Н. Єсіної, Л. Міщик, Н. Кабусь, В. Костіної, В. Поліщук та інших.

На основі аналізу наукових праць [1; 3; 8; 9] *соціальне виховання підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей* визначено як процес їхньої спрямованої, закономірної позитивної зміни, вдосконалення соціально значущих

якостей, засвоєння соціальних емоційних реакцій; напрацювання різних форм самовиявлення в різних видах соціальної поведінки, звичних реакцій у певних соціальних діях, усвідомлення себе суб'єктом власної діяльності. Результатом цього процесу є певний рівень *соціальності*, що представлена «ієрархією соціальних цінностей, якостей, просоціальною поведінкою» [9, с. 98]. З'ясовано, що *театральне мистецтво* є дієвим інструментом соціально-виховного впливу на людину протягом життя, ефективно використання засобів якого в процесі соціального виховання підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей здатне сприяти підвищенню рівня їхньої соціальності. Водночас констатовано, що питання професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального виховання підлітків засобами театрального мистецтва в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей в наукових джерелах у галузі соціальної роботи висвітлені недостатньо.

Виклад основного матеріалу. На основі результатів проведеного аналізу наукових джерел [2; 3; 4; 5; 6; 7] визначено поняття «*підготовка майбутніх соціальних працівників до соціального виховання підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей*» як процесу оволодіння здобувачами в ході теоретико-практичного навчання у закладі вищої освіти знаннями, уміннями та навичками соціально-педагогічної роботи з соціального виховання підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей, а також розвиток у них професійно важливих якостей, які забезпечать готовність фахівців до такої роботи у майбутній професійній діяльності. Результатом цієї підготовки є певний рівень *готовності* здобувачів вищої освіти до роботи з соціального виховання підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей в майбутній професійній діяльності.

Аналіз досвіду підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального виховання підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей, зокрема в Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди (надалі – ХНПУ імені Г. С. Сковороди), засвідчив, що навчальними планами підготовки здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти з галузі знань 23 Соціальна робота за спеціальністю 231 Соціальна робота (освітньо-професійна програма «Соціальна педагогіка») не передбачено окремої навчальної дисципліни, у межах вивчення якої можна було б сформувати готовність майбутніх соціальних працівників до соціального виховання підлітків засобами театрального мистецтва в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей. Проте, певні аспекти такої роботи розкриваються в ході лекційних, семінарсько-практичних занять таких навчальних курсів, як: «Соціальні інституції», «Історія та теорія соціального виховання», «Основи соціалізації особистості», «Теорія і методика соціальної роботи в галузі дозвілля», «Соціально-педагогічна робота у закладах освіти (з практикумом)», «Технології соціальної роботи», «Соціальна робота в спеціалізованих соціальних інституціях», «Технології соціально-педагогічної роботи», «Прикладні технології соціальної роботи». У межах вивчення зазначених дисциплін розглядаються окремі питання щодо: трактування понять «соціальне виховання», «соціально-педагогічна діяльність», визначення сутності девіантної поведінки та аналізу її різновидів; розкриття змісту анімаційної діяльності,

характеристики форм, методів її здійснення (у визначеному контексті розкривається і потенціал використання різноманітних засобів мистецтва в процесі соціального виховання дітей різного віку); психосоціальних особливостей дітей підліткового віку; форм та методів соціальної роботи в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей; компонентів та стадій соціально-педагогічної роботи профілактичного спрямування (зокрема, і у центрах соціально-психологічної реабілітації з дітьми підліткового віку) тощо.

Також було встановлено, що відповідно до вищезазначених навчальних планів передбачено проходження практик (двох виробничих практик на підприємствах), у межах яких майбутні фахівці мають можливість практично застосувати компетентності, здобуті в процесі професійної підготовки в університеті. Водночас з'ясовано, що програмами практик не передбачено формування компетентностей щодо соціально-виховної роботи в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей, у тому числі з використання засобів театрального мистецтва у цій роботі.

Отже, на основі узагальнення результатів проведеного аналізу процесу підготовки майбутніх соціальних працівників у ХНПУ імені Г. С. Сковороди до практичної роботи з соціального виховання підлітків засобами театрального мистецтва у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей констатовано, що, на наш погляд, більше уваги в процесі підготовки слід приділити аналізу сутнісних характеристик такого феномену, як «соціальне виховання підлітків засобами театрального мистецтва», а також опануванню здобувачами знань про особливості, етапи, форми та методи соціально-виховної роботи в цьому напрямі в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей, а також формуванню практичних навичок здобувачів щодо використання засобів театрального мистецтва у соціально-виховній роботі з підлітками у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей.

Висновки та напрями подальших досліджень. Таким чином, проблема підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального виховання підлітків засобами театрального мистецтва в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей є актуальною й вимагає вирішення. Аналіз досвіду такої підготовки, зокрема здобувачів першого (бакалаврського) рівня вищої освіти у ХНПУ імені Г. С. Сковороди, засвідчив, що зазначений процес потребує удосконалення. Перспективними напрямами подальших досліджень вбачається необхідність теоретичного обґрунтування комплексу засобів професійної підготовки майбутніх соціальних працівників до соціального виховання підлітків засобами театрального мистецтва в центрах соціально-психологічної реабілітації дітей та його експериментального впровадження у процес підготовки зазначених фахівців у Харківському національному педагогічному університеті імені Г. С. Сковороди.

Список використаних джерел:

1. Бурая Н. П. Соціальна робота: навч. посіб. Харьков: Ун-т внутрішніх справ, 1996. 104 с.

2. Васильєва М. П., Романова І. А. Використання сучасних дидактичних методів у підготовці майбутніх соціальних працівників. *Інноваційна педагогіка*. 2019. № 13. Т. 2. С.187-190.

3. Васильєва М. П., Романова І. А., Шеплякова І. О. Актуальність використання засобів театрального мистецтва в соціальному вихованні підлітків у центрах соціально-психологічної реабілітації дітей. *Перспективи та інновації науки*. 2022. № 1 (6). С. 97-108. URL: <http://perspectives.pp.ua/index.php/pis/article/download/929/928> (дата звернення: 07.05.2023 р.).

4. Кабусь Н. Д. Теоретичні і методичні засади підготовки майбутніх соціальних педагогів до сталого розвитку соціальних груп: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2018. 40 с.

5. Костіна В. В. Теоретичні і методичні засади професійної підготовки майбутніх соціальних педагогів і соціальних працівників до профілактики дезадаптації учнів: автореф. дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.04; Харків. нац. пед. ун-т ім. Г. С. Сковороди. Харків, 2019. 40 с.

6. Міщик Л. І. Теоретико-методичні основи професійної підготовки соціального педагога у закладах вищої освіти: дис. ... д-ра пед. наук: 13.00.05; Запорізький держ. ун-т. Запоріжжя, 1997. 358 с.

7. Поліщук В. А. Професійна підготовка соціальних працівників / соціальних педагогів. *Енциклопедія для фахівців соціальної сфери* / За заг. ред. проф. І. Д. Зверєвої. Київ, Сімферополь: Універсум, 2012. 536 с. С. 233-236.

8. Рассказова О. І. Теорія та практика розвитку соціальності учнів в умовах інклюзивної освіти: дис. .... докт. пед. наук: 13.00.05 / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Шевченка. Луганськ, 2014. 520 с.

9. Рижанова А. О. Розвиток соціальної педагогіки в соціокультурному контексті: автореф. дис. ... докт. пед. наук: 13.00.05 / Луган. нац. пед. ун-т ім. Т. Г. Шевченка. Луганськ, 2005. 44 с.

10. Харченко С. Я. Дидактичні основи підготовки студентів до соціально-педагогічної діяльності. Луганськ, 1999. 138 с.